

ACADEMIA ROMÂNĂ

**BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”**

Anul IV, nr. 3

IAȘI

iulie–septembrie 2003

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Din laboratorul *DLR*
- Lucrări publicate
- Comunicări științifice
- Personalități, modele
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În trimestrul al III-lea al anului 2003:

➤ **Departamentul de istorie literară, etnografie și folclor** a lucrat în continuare la proiectul fundamental al Academiei Române *Dicționarul general al literaturii române (DGLR)* și la proiectul prioritar *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB)*. Pentru *DGLR* s-a făcut revizia materialului redactat pentru volumul *D – L*, aproximativ 2000 p., și s-au redactat noi articole: G. Baiculescu, Enric Furtună, Al. Iacobescu, I. Lăudat ș.a., în total 45 de articole. Cercetătorii Victor Durnea, Florin Faifer și Remus Zăstroiu au luat parte la ședința Comisiei de coordonare a *DGLR*, organizată la Institutul de Istorie și Teorie Literară din București în data de 23 iulie a.c. *Baza de date a DGLR* a fost completată în continuare cu informații excerptate din periodice științifice, culturale și literare apărute între iunie și august 2003. La *AFMB* s-au executat alte operații de analiză și sistematizare a fondurilor și s-a continuat redactarea monografiilor tematice *Folclorul medical din Moldova* și *Zona Tecuciului. Monografie tematică*. A fost finalizată monografia *Obiceiuri și ceremonialuri calendaristice din ciclul riturilor de trecere*.

➤ La **Departamentul de dialectologie** s-au continuat lucrările la tema *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*. Pentru vol. III de hărți și material necartografiat au fost redactate, în forma adaptată tehnoredactării asistate de calculator, douăsprezece hărți și cinci texte

prezentate sub formă de material necartografiat; pentru vol. III, partea 1, de texte dialectale, s-a lucrat la selectarea informatorilor și a tematicii și au fost transcrise fonetic 10 p. de texte (etno- și sociotexte orale); a fost, de asemenea, realizată documentarea privind secțiunea a doua a volumului, *Addenda (Graipurile zonei investigate după înregistrări de la începutul secolului al XX-lea)*; pentru glosarul dialectal din sudul Moldovei s-au redactat 8 p. articole (litera Ș). La tema *Bază de date pentru culegerea asistată de calculator. NALR. Moldova și Bucovina* s-a continuat completarea bazei cu programele privitoare la materialul necartografiat; au fost stocate informațiile la zi.

➤ La **Departamentul de toponimie** s-a continuat documentarea și prelucrarea materialului pentru dicționarele toponimice ale bazinelor hidrografice Bârlad, Neamț și Trotuș și s-au redactat 50 p. Au fost efectuate patru anchete cu chestionarul și harta în orașul Târgul Neamț, în comunele Vânători și Pipirig (județul Neamț), din bazinul hidrografic al pârâului Neamț.

➤ Membrii **Departamentului de lexicologie – lexicografie** au continuat revizia în formă finală a articolelor *DLR*, Tomul XIII, Partea a 3-a, porțiunea a 2-a (**voagnăr – yucca**), 260 p. (standard), în vederea trimiterii la Comisia de etimologii. Computerizarea ultimelor pagini a fost stagnată din cauză că analistul programator a părăsit colectivul. Pe 22 septembrie s-a desfășurat concursul de angajare pe post, noul analist programator reluând, după această dată, operațiile computaționale. S-au colaționat din porțiunea **voagnăr – yucca** cca 200 p. (standard). De asemenea, s-au redactat 75 p. (standard) din volumul *Litera L*, Partea 1 (**l – lherzolit**) și 50 p. (standard) din volumul *Litera E*, Partea 1 (**e – epuvantabil**).

*

DLR – laborator de analiză și sinteză lexicografică

DLR este sigla cunoscută ca reprezentând *Dicționarul limbii române* (tip tezaur, redactat sub egida Academiei Române, serie nouă coordonată de Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Marius Sala, Gheorghe Mihăilă), înglobând cuvintele care încep cu literele de la **M** la **Z**; acest lexicon preia tradiția *Dicționarului Academiei*, serie coordonată de Sextil Pușcariu, siglat *DA*, care cuprinde literele **A – L** (ultimul articol redactat fiind *lojniță*), cu două goluri: literele **D** (s-a redactat numai porțiunea **d-de**) și **E**. Între cele două serii există o distanță temporală semnificativă și o diferență substanțială a tehnicii lexicografice, a realității lingvistice, a realizărilor informaționale, a viziunii psiho- și sociolingvistice asupra cuvântului. Situația și soarta dicționarului academic sunt prezentate în câteva lucrări importante. Ultima analiză de autoritate în acest sens se găsește în *Prefața*

lexiconului de sinteză *Micul dicționar academic (MDA)*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, și este realizată de acad. Marius Sala.

S-a remarcat că lingvistul-lexicograf face parte din categoria profesională ale cărei producții sunt printre cele mai căutate și citite. Dicționarul își pune adânc amprenta pe modul de gândire al omului contemporan, mod fragmentat de ultraspecializările care, adesea, doar prin dicționar (computerizat, tipărit) se pot corela. Cum poate face față lexicograful unei atare responsabilități? Care sunt abilitățile și tehnicile sale?

Fără a putea răspunde propriu-zis unor întrebări atât de complicate, vom încerca o prezentare mult simplificată a laboratorului de lucru al unui articol *DLR*. Articolul la care ne vom referi este verbul *a lăsa*.

Limita superioară probabilă a redactării și finalizării articolului *a lăsa* și a familiei sale lexicale în *DA* (în această „serie veche” cuvintele sunt lucrate în cadrul cuiburilor lexicale) se poate situa în jurul anului 1935. Respectiva datare (aproximativă) ține cont de informațiile științifice incluse în masa articolului lexicografic. Redactarea, realizată conform tradiției lexicografice europene a epocii, înmagazinează cca 340 atestări, aproape 35.000 semne tipografice, schema reliefând sensuri numerotate cu cifre arabe de la 1 la 31, negrupate taxinomic sub litere sau cifre romane; acestea din urmă reprezintă supra-sensuri care conturează raportul polisemie – omonimie, idei semantice (disociabile adesea etimologic), categorii gramaticale etc.

În afara problematicii de strictă specialitate, cele subliniate mai sus reprezintă tot ce se poate reconstitui din redacția acestui articol. Laboratorul cuvântului va rămâne pentru totdeauna necunoscut, inclusiv pentru redactorul aceluiași articol din noua serie academică *DLR*.

În anul 1987, redactorul *Dicționarului limbii române (DLR)* a preluat verbul *a lăsa*, articol având ca punct documentar de pornire peste zece mii de atestări. O atestare înseamnă o fișă – optime dintr-o pagină A4. Fișele au fost excerptate, pe parcursul a o sută și treizeci și cinci de ani, de lexicografii care au participat la realizarea dicționarului academic.

Prima etapă a redactării înseamnă identificarea notațiilor filologice pe fiecare din cele circa zece mii de fișe (cele vechi sunt grupate în pachete mici, acoperite de praf, nedesfăcute, unele, de peste cincizeci de ani). Unele notații sunt ilizibile, adevărate manuscrise greu de descifrat. Pe asemenea materiale, investigația filologică nu poate avansa cu mai mult de două-trei atestări pe zi (în cel mai bun caz, atunci când lexicograful nu trebuie să caute câteva zile prin biblioteci, verificând citate din cărți aflate în fonduri neatinse de câteva zeci bune de ani). Altul este ritmul analizării citatelor din lucrări scrise în limba română modernă. Într-o săptămână de lucru intensiv pot fi soluționate până la două sute de astfel de situații. Simpla analiză

a celor zece mii de fișe corespunde unui număr de circa cincizeci de săptămâni, un an din viața redactorului respectiv.

A doua etapă a lucrului cuprinde completarea și actualizarea fișării cu atestări din lucrări de specialitate (ediții ale textelor vechi, dicționare ale anumitor aspecte lingvistice, glosare și indici de cuvinte, texte folclorice și materiale dialectale, reviste de cultură de circulație și importanță națională etc.), toate de ultimă oră, pentru că se presupune că lexicograful are înmagazinată în memoria sa de adâncime toată informația de specialitate anterioară (timpul acordat etapelor de lucru este normat conform convenției dintre cele trei institute filologice ale Academiei Române în cadrul cărora se redactează **DLR** – institutele din București, Cluj și Iași). Redactorul nu-și poate permite luxul celor cincizeci de săptămâni ale primei etape. Identifică și recuperează fișele vechi în timp ce-și actualizează informația lingvistică despre cuvânt (toate tratatele, studiile, articolele și dicționarele limbii române: generale, dicronice, ale limbajelor științifice, pe secole, de sinonime, de antonime etc.). Pentru că articolul *a lăsa* cuprinde un cuvânt de origine latină, sunt urmărite și rezolvările lingvistico-lexicografice ale echivalențelor neolatini în dicționare etimologice, semasiologice, onomasiologice vechi și noi, moderne (alcătuite, de exemplu, după principiile semanticii prototipale), instrumente de lucru dificile, dense, aride, cu un grad înalt de precizie. Nu se spune, în asemenea cazuri, că lexicograful face romanistică (sau geografie, dacă redactează un termen geografic, ori matematică), dar, un redactor bun **DLR**, cu experiență medie, prin utilizarea zilnică a instrumentelor lexicografice, va căpăta performanță profesională. Aceasta îl va îndrepta de multe ori și spre consultarea adecvată a specialiștilor dintr-un domeniu sau altul. Pentru a face față presiunii temporale, lexicograful va învăța să comprime etape de lucru: nu va verifica decât o parte din atestările limbii române moderne, selectând din mers citatele și autorii reprezentativi. El știe de care scriitor nu poate face abstracție și pe care autor îl poate trece cu vederea. Pentru limba literaturii artistice (extrem de bine ilustrată prin miile de excerptări), lexicograful procedează ca un istoric al limbii literare, în sensul că trebuie să știe întotdeauna care dintre ideostilurile implicate în analiză este semnificativ în ceea ce privește creația lingvistică. Este vorba de o creativitate urmărită cu zgârcenie și circumspecție, pentru că ne aflăm în fața unui dicționar al limbii și nu unul al limbajelor artistice.

Redactorul știe, de asemenea, că punctul „tare” al **DLR** este în domeniul limbii literare și că punctul nevralgic constă în documentarea privind graiurile populare și limbajul familiar. Dicționarul de față se alcătuește relativ simultan cu unele dintre noile atlase dialectale pe regiuni, deci lexicograful **DLR** cunoaște cam cât partea vizibilă a aisbergului, un aisberg aflat în plin proces de topire, dacă ne gândim la diluția autenticității faptelor de limbă populară; în privința limbajului familiar și al argourilor, tradiția lexicografică românească este extrem de redusă, redactorul **DLR**

fiind adesea un inițiator de chestionare proprii în care punctul țintă al întrebărilor va fi mereu cuvântul de redactat („Cum spui atunci când se strică brusc, pe drum, mașina?” „... că m-a *lăsat*”).

Simultan cu primele două etape (cea a recuperării citatelor din materialele de limbă veche și cea a actualizării informației de specialitate), redactorul articolului **DLR** va începe organizarea semantică a cuvântului. Gradul de disociere semantică a atestărilor ține de capacitatea redactorului de analiză + sinteză. Mai bine spus de forța sa mentală de a-și grupa în memorie realizările ligvistico-semantice ale cuvântului respectiv rostit ca atare începând cu primele închegări de limbă românească. Lexicograful va utiliza diferite modalități de organizare, scheme, liste, foi afișate pe perete, ori cuprinse în diverse fișiere ale calculatorului, grafice pictate, colate, acoperite cu semne având addende ale addendelor. În cadrul unor asemenea cercetări, disciplina succesiunii etapelor este esențială și obligatorie. Urmând-o cu strictețe, redactorul poate sesiza, în cazul de față, specificul semantic al verbului *a lăsa* în arie romanică. Se reîntoarce la substanța fără formă definitivată a articolului și reușește să-i vizualizeze, pentru prima oară, contururile. Redactorul **DLR** este presat de timp pentru că mai are foarte multe alte articole de lucrat (cuvinte care încep cu *L, V, W, X, Y*), respectarea normativelor temporale este o datorie de onoare camaraderească față de ceilalți colegi ai săi alături de care semnează volumele. Redactează o primă schemă a acestui verb care cuprinde peste două sute cincizeci de delimitări semice, grupate în patruzeci și opt de sensuri, disociate etimologic în cadrul schematic a cinci idei semantice majore. Își verifică schema prin corelare cu cele circa o sută treizeci de structuri fixe ale cuvântului (expresii, locuțiuni, sintagme). Modul de îmbinare a sensurilor cu structurile acestea, delimitate cu greu, reazăază cuvântul pe coordonate ușor modificate, mai limpezi însă. Începe redactarea propriu-zisă a articolului. După alte două luni de cizelare a definițiilor și de structurare taxinomică a schemei, se obține o primă formă a articolului care conține 221.000 de semne tipografice, ceea ce reprezintă peste două sute de pagini tip care înmagazinează 2.150 de atestări (citate din texte literare, atlase dialectale, texte folclorice, indicațiile bibliografice ale lucrărilor de specialitate, dicționare) și o sută șazizeci și două de definiții.

Abia când articolul este redactat în întregime, se observă cu pregnanță toate erorile de interpretare, confuziile și redundanțele. Redactorul trebuie să reia lucrul: mai întâi, unele elemente ale documentării diacronice, apoi schema și definițiile sintagmelor familiare (cel mai greu de explicat lexicografic). Limpezirile alternează cu poticniri obositoare. Lexicografii ieșeni spun în asemenea momente despre cuvânt că „îl au în mână” ori că „l-au scăpat din mână”, nu în sensul unei țineri ori căderi, ci în acela al unei struniri, ca stăpânirea unei ființe aproape fantastice.

Urmează încă multe etape, probleme științifice și tehnice care nu pot fi acum cuprinse: bibliografia, relevanța și eleganța definițiilor, logica încadrărilor taxinomice în schemă, dificultatea extremă de a defini sensuri străvechi (manifestări ale unor mentalități din epoci revolute), renunțarea dureroasă la unele aspecte îndelung investigate, dar care trebuie „să cadă”, „să plece”, „să fie șerse” pentru că, dacă pot forma subiectul unui studiu, nu au loc într-un articol lexicografic.

Abia astăzi, când articolul *a lăsa* se apropie de scadența tiparului, lexicograful *DLR* poate spune că a reușit să înțeleagă de ce prima redacție *DA* a cuvântului a fost realizată ca atare și poate pe deplin admira geniul lingvistico-lexicografic al lui Sextil Pușcariu și al echipei sale. Aceștia, cu materialul de atunci, fără a avea la îndemână suma necesară de utilizări clarificatoare, au intuit limitele propriei redacții, evitând grupări riscante. Nu apăruseră încă instrumentele lingvistice contemporane, dicționarele și atlasele dialectale performante, edițiile științifice ale unor texte românești vechi fără de care astăzi un lingvist nici n-ar concepe o cercetare. Intuiția lui Pușcariu a ocolit erori pe care unele lexicoane ulterioare nu le-au putut ocoli. A marcat pentru întâia oară sensuri pe care mult timp lingviștii nu le-au mai avut în vedere. Dar, mai ales, această primă redacție academică a făcut efortul de a traduce sensurile cuvântului într-o limbă de circulație europeană (în franceză), fapt filologic la care *DLR* a renunțat. Redactorul înțelege acum în profunzime gravitatea unei asemenea renunțări care a izolat sau întârziat mult mai mult decât se crede îndeobște includerea limbii române în multe din cercetările Europei apusene.

Având avantajul nedesmințit al computerului de partea sa, redactorul *DLR* a putut reface, sistematiza, limpezi și cerceta fapte care, în cele din urmă, formează un articol lexicografic finit. Însă aceste fapte oglindesc o stare lingvistică de permanentă tranziție, perfectibilă lexicografic. Prin această concluzie redactorul de azi dorește să aducă încă un respectuos omagiu colegilor săi lexicografi de peste timp.

Cristina FLORESCU

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

- ◆ Șerban Axinte: *Bulgacov-ul lui Sapdaru*, în „Timpul”, IV, 2003, nr. 7–8, iulie–august, p. 29.
- ◆ Stelian Dumistrăcel: *Repeated Discourse as a Means of «Contact» and Manipulation in Journalistic Discourse*, în vol. *La langue et les parlants/ Language and its Users / Limba și vorbitorii* (edited by Tatiana Slama-Cazacu), Editura „Arvin-Press”, București, 2003, p. 217–237; *Un eveniment pentru lumea științifică* [apariția vol. IX, *Cartea Psalmilor*, din *Biblia 1688*], în „Timpul”, IV, 2003, nr. 7–8, iulie–august, p. 19; „*Să mai poți 2ceti Psaltirea*”, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 9, septembrie, p. 55–58.

- ♦ Florin Faifer: *Benedictinul* (despre Gheorghe Bezviconi), în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 7, iulie, p. 58–60; *Depresivul* (despre Lucian Mircea), *ibidem*, nr. 8, august, p. 63–64; *Militantul* (despre Alexandru Șahighian), *ibidem*, nr. 9, septembrie, p. 61–63; *Tour de Lance*, în „Cronica”, XXXVIII, 2003, nr. 8, august, p. 12.
- ♦ Cristina Florescu: *Note lexicale și etimologice: hahaleră, holba*, în „Limba română”, 2001, nr. 3–4, p. 195–200.
- ♦ Gabriela Haja: *Nu prea se știe că româna a fost prima limbă străină predată la Universitatea Komensky din Bratislava*. Interviu cu Jana Páleníková, în „Timpul”, IV, 2003, nr. 9, septembrie, p. 21.
- ♦ Dan Mănuță: *Hazard și creație*, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 7, iulie, p. 42–44; *Scrisorile lui Caragiale*, *ibidem*, nr. 8, august, p. 43–45; *Pactul cu biografia*, *ibidem*, nr. 9, septembrie, p. 40–42; *Poezie vs. globalizare*, în „Poezia”, IX, toamnă 2003, nr. 3 (25), p. 11.4
- ♦ Florin-Teodor Olariu: *Studentii de la română au un interes viu pentru disciplina aleasă*. Interviu cu Wolfgang Dahmen, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 9, septembrie, p. 7–8.
- ♦ Florin-Teodor Olariu și Veronica Olariu: *Identitate lingvistică și culturală în spațiul bilingv: Republica Moldova*, în *Limbaje și comunicare*, vol. VI, partea I, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2003, p. 387–398.
- ♦ Carmen-Gabriela Pamfil: *În loc de prefață*, în volumul semnat de Arcadie Evdoșenco, *Introducere în lingvistica sistemico-semiotică*, Institutul de lingvistică A.Ș.M., Chișinău, 2002.
- ♦ Amalia Voicu: *Universurile concentraționare ale poemului, „Soledad, soledad, pureza...”*, *Poezia – ardere-de-tot, Luna își întoarce celălalt obraz*, în „Poezia”, IX, toamnă 2003, nr. 3 (25), p. 231–233.

CĂRȚI

- ♦ A apărut volumul al IX-lea, *Liber Psalmorum* din *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2003, la care a colaborat și cercet. șt. gr. I, dr. Eugenia Dima (transcrierea interpretativă a ms. 4389, stabilirea textului, note).
- ♦ *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora*. Volum îngrijit de Ofelia Ichim și Florin-Teodor Olariu. Prefață de Dan Mănuță, Iași, Editura Trinitas, 2003, 547 p. Volumul cuprinde comunicările prezentate la Simpozionul Internațional din 23–24 mai 2003, organizat de Institutul de Filologie Română „A. Philippide”.

COMUNICĂRI

- În cadrul „*Zilelor academice ieșene*”, ediția a XVIII-a, Dan Mănuță a conferențiat despre *Literatura, critica și istoria literară românească din ultimul deceniu: tendințe și limite*, la 12 septembrie 2003, în Aula Academiei Române – Filiala Iași. Conferința s-a oprit asupra câtorva dintre problemele generale, precum: raporturile dintre literatura de după 1990 și aceea anterioară; coexistența generațiilor; actualitatea unor orientări anterioare (de exemplu, a textualismului); proliferarea criteriilor heteronome (biografic, ideologic, politic); situația literaturii scrise în afara teritoriului actual al României (Republica Moldova, Republica Macedonia, Republica Serbia-Muntenegru, Ungaria, Ucraina, Israel, Statele Unite, Franța ș.a.); retorica literaturii de pe internet; orientările principale din dramaturgie, proză, poezie și critică literară; tentativele de re-definire a conceptului de literatură română.
- Dan Mănuță a prezentat: prelegerea *Orientări principale în cultura și literatura română din secolele al XVIII-a și al XIX-lea*, la 14 iulie, în cadrul Cursurilor de vară „*România – limbă și civilizație*”, organizate la Iași de către Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”; comunicarea *Direcțiile de cercetare ale Institutului de Filologie Română „A. Philippide*”, la Colocviul „*Permanențe culturale românești*”, organizat la Focșani, 25 septembrie; conferința *Poezia lui Nicolae Labiș*, în cadrul „*Zilelor Colegiului Național*”, la Iași, 30 septembrie 2003.
- Victor Durnea a participat la simpozionul *Relațiile dintre națiunile română și maghiară în secolul al XX-lea*, organizat la Kaposvar în perioada 12–14 septembrie 2003, cu o comunicare intitulată *Imaginea maghiarului în epica românească din perioada interbelică*.

LA ANIVERSARE

VICTORIA ZĂSTROIU

Anul acesta, Victoria Zăstroiu împlinește patruzeci de ani de activitate lexicografică la Institutul de Filologie Română „A. Philippide”. Destinul său profesional a fost marcat de *Dicționarul limbii române* al Academiei, proiect în care Institutul ieșean a fost antrenat chiar în anul încadrării sale, când s-a format Colectivul de lexicografie, angajat la elaborarea volumelor corespunzătoare literei Ș, apoi literelor E, V și L.

Din 1963 până în 1973, Victoria Zăstroiu a redactat aproximativ șase sute de pagini (convenționale) la literele Ș și E, apoi, ca revizor și

redactor la litera *V*, a desăvârșit, pentru a le încredința tiparului, peste două mii de pagini (convenționale), din aproximativ cinci mii, cât însumează cele trei părți ale tomului XIII (*V*). Am cunoscut-o în această ultimă calitate, numărându-mă printre redactorii ale căror articole au beneficiat de revizia atentă și competentă a Domniei sale.

Pentru Victoria Zăstroiu, lexicografia este o profesie care ține de vocație; de aici, pasiunea, dăruirea cu care s-a implicat în elaborarea Dicționarului Academiei, cea mai complexă lucrare a acestui domeniu, de la ale cărei exigențe impuse de cei mai mari lingviști români din toate timpurile – A. Philippide și S. Pușcariu – nu și-a îngăduit să se abată. Au ajutat-o, desigur, trăsăturile sale spirituale remarcabile: înclinația intelectuală spre studiu continuu, perseverent și firea discretă, cumpătată, calități care au determinat totodată absența oricărei preocupări pentru ceea ce se cheamă „afirmare”, convinsă fiind că orice muncă aplicată și onestă va fi recunoscută ca atare, mai devreme sau mai târziu. Se poate spune că Victoria Zăstroiu este lexicograful ideal.

Invocarea acestui tip de cercetător oferă prilejul de a pătrunde, chiar și numai în fugă, în „laboratorul” *Dicționarului limbii române* al Academiei, despre care lumea științifică cunoaște puține detalii.

De pildă, se știe că *Dicționarul* Academiei (atât seria veche cât și cea nouă) este o operă colectivă. Dar faptul că în seria nouă s-a renunțat la specificarea nominală, pe articole, a aportului fiecărui redactor și revizor în parte, a putut crea impresia că acum se lucrează „în devălmășie”. În realitate, fiecărui redactor îi revine un anumit segment din lista de cuvinte (cuantificabil în număr de pagini redactate relativ egal). Revizia la *Dicționarul* Academiei nu presupune numai o lectură avizată, cu îndreptări mai ales formale, ci o reanalizare (verificare), fișă cu fișă, a întregului material, uneori o reinterpretare a faptelor de limbă, care poate conduce chiar la reelaborarea unor articole, astfel încât să rezulte o prezentare cât mai corectă și obiectivă a istoriei și, în general, a statutului cuvintelor cercetate. La această operație de maximă responsabilitate sunt antrenați, evident, și redactorii articolelor respective. Chiar dacă între toți membrii colectivului au loc consultări și discuții, volumele se constituie prin asamblarea porțiunilor distincte, aflate în responsabilitatea revizorilor. La rezolvarea problemelor deosebit de complexe, cu soluții discutabile contribuie, într-o ultimă fază, Comisia pentru etimologii, alcătuită din specialiști de marcă ai domeniului, care, în urma lecturii integrale a volumelor și după dezbateri interesante și totdeauna instructive

cu revizori – debateri la care Victoria Zăstroiu a fost mereu o prezență activă –, le acordă girul.

Preocuparea exclusivă pentru rezolvarea problemelor lexicului aflat în studiu (și acestea sunt numeroase dacă știi să le descoperi și să le cercetezi temeinic), spiritul colegial și, în general, gradul de civilitate au făcut ca între Victoria Zăstroiu și echipa de redactori să fie întotdeauna o colaborare exemplară. De invidiat a fost, până acum zece ani, „simbioza” cu Corneliu Morariu (astăzi pensionar, spre regretul nostru), un lexicograf de excepție, cel mai înzestrat din câți am cunoscut, pe care, de altfel, Victoria Zăstroiu îl consideră „maestrul” nostru. În ce mă privește, etapele de colaborare cu Doamna Zăstroiu, la aceeași masă de lucru, au constituit cele mai luminoase perioade din activitatea mea de lexicograf.

Conlucrarea eficientă cu toți redactorii, dar – îndrăznesc să afirm că – mai cu seamă competența și seriozitatea Victoriei Zăstroiu se concretizează în sute de articole izbutite (întotdeauna perfectibile, se înțelege), între care menționăm pe cele mai importante (aceasta și pentru a suplini, măcar parțial, lipsa oricărei informații de acest gen din seria nouă a **Dicționarului**): *vai, vajnic, val, vară, vargă, varia, vas, vasal, vâl, vălătuc, vâlmășag, văr, vătăma, veac, vechi, vecin, veghea, veleat, venera, vers, verset, versiune, vesel, veste, via, victorie, vie, vierme, viers, vișor, vig, vigoare, vileag, vilă, vin, vină, vince, viperă, vipt, viril, virtute, viscol, vistier, vital, vită, viteaz, vitreg, vitriol, viță, vițel, vînă, vînt, vîntura, vîrstă, vîrtej, vîrtos, vîrtute, vișca, voieștniță, volbură, vornic, vot, vreasc, vrej, vui, vulcan, vutcă* etc., cu familiile lexicale aferente.

Se vorbește de obicei despre *fișierul Academiei*, ca despre cea mai completă sursă documentară a lexicului limbii române, dar problema „recoltării” acestei bogății de date s-a pus numai pentru perioada de început, când sunt, firește, menționate numele lui Philippide, Pușcariu și ale colaboratorilor acestora. Puțini apreciază efortul depus de fiecare lexicograf în parte, redactor sau revizor al seriei noi (**DLR**), pentru a aduce „la zi” documentarea, în vederea elaborării articolelor de dicționar, altfel spus, pentru completarea *fișierului Academiei*, atât cu noi atestări ale cuvintelor din literatura română mai veche sau mai nouă (sporită considerabil în ultima jumătate a secolului trecut), cât și cu sursele științifice care tratează diferite aspecte (fonetice, gramaticale, semantice, stilistice etc.) referitoare la acestea. Se știe că, mai ales pentru lucrările cu perspectivă istorică, o documentare completă asigură, în principiu, o corectă interpretare și descriere a realității studiate. În această privință, Victoria Zăstroiu este inegalabilă. Interesul manifestat pentru o bună

documentare este de-a dreptul obsesiv. Mai toate aparițiile valoroase recente, ediții de text vechi sau modern, surse dialectale (atlase sau glosare) etc. sunt despuiate cu atenție și migală, în scopul adunării de material factic și interpretativ. Așa se explică de ce articole redactate cu 20–30 de ani în urmă, odată intrate în revizia Victoriei Zăstroiu, sunt nu numai laborios prelucrate, ci și actualizate. De altfel, Domnia sa, de-a lungul celor patru decenii, s-a ocupat, în colaborare cu Mircea Seche și Ion Dănăilă, de completarea bibliografiei generale a **Dicționarului** Academiei.

Cu aceeași disponibilitate, Victoria Zăstroiu i-a întâmpinat pe tinerii veniți la Colectivul de lexicografie, pe care s-a străduit cu răbdare și înțelegere să-i inițieze în „tainele” acestei profesii, mai întâi să le deschidă apetitul pentru o asemenea muncă grea, migăloasă, cronofagă, puțin apreciată la noi, și apoi să le arate, concret, cum se face corect această muncă, etapă cu etapă. Mai toți s-au dovedit pregătiți să lucreze atent și temeinic, ca Doamna Zăstroiu. În aceste condiții, întreaga echipă a căpătat un plus de omogenitate, atât de necesară finalizării, în următorii doi-trei ani, a volumelor **E** și **L**, finalizare pe care noi, autorii, o dorim – aș spune – mai mult chiar decât Academia Română.

Anul acesta se va finaliza și ultima parte a literei **V**. În sarcina Victoriei Zăstroiu mai rămân 400–500 de pagini (convenționale) din volumul al doilea al literei **E**, articole (precum: *eradica, eră, ereditate, erete, erezie, ermetic, eroare, erou, erudit, escamota, esență, estetic, estimă, etaj, etanș, etern, etic, etimologie* etc.) redactate de Domnia sa în urmă cu peste 30 de ani, pe care le cunoaște bine și de aceea le poate definitiva pentru tipar mai repede decât oricare alt coleg.

De altfel, pentru această ultimă etapă a **Dicționarului** Academiei este necesară contribuția tuturor revizorilor vechi, cu multă experiență, care sunt și trebuie să rămână responsabili până la capăt (adică până la faza tiparului) de soarta volumelor la care au trudit toată viața și, astfel, să aibă și satisfacția lucrului împlinit.

Îi urăm colegei noastre, Victoria Zăstroiu, multă sănătate, aceeași capacitate intelectuală și putere de muncă pentru a întâmpina cu toții evenimentul mult așteptat – finalizarea **Dicționarului limbii române** al Academiei Române.

Carmen-Gabriela PAMFIL

VARIA

- ◆ Stelian Dumistrăcel a prezentat *Dicționarul moldovenesc – românesc* al lui Vasile Stati (Chișinău, 2003), sub titlul *O apariție hilară din punct de vedere cultural, un nonsens și o monstruoasă pentru știință*, la emisiunea „Memoria cuvintelor” a postului de radio Iași (11 august).
- ◆ În august 2003, Amalia Voicu a obținut, la Festivalul Internațional din Tokio (Japonia), distincția *The Merit Award* pentru activitatea în domeniul poemului *haiku*.
- ◆ Pe data de 22 septembrie 2003 a avut loc concursul pentru ocuparea postului de analist programator, în urma căruia a fost angajată Monica Pădureanu.
- ◆ Asistent de cercetare stagiar Veronica Olariu a fost promovată în postul de asistent de cercetare, în urma concursului susținut pe data de 29 septembrie 2003.
- ◆ Din luna septembrie funcționează site-ul Institutului de Filologie Română „A. Philippide”: www.philippide.is.edu.ro. Accesându-l, puteți afla informații despre istoricul și componența Institutului nostru, proiectele de cercetare științifică, publicațiile și manifestările științifice patronate de către acesta, distincții academice și dotarea bibliotecii.

ERATĂ

Corijăm câteva erori apărute în ultimul număr al „Buletinului” (nr. 2/2003, p. 15): Antonmaria Del Chiaro Fiorentino este autor al lucrării *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia* (r. 6 sus) și nu al *Scrisorii Moldovei de Dimitrie Cantemir* (r. 20 sus).

În loc de *răspundere dezgustătoare* se va citi *respundere desgurzătoare* (r. 21–22 sus); în loc de *1725* se va citi *1785* (r. 8 sus); în loc de *1734* se va citi *1794* (r. 9 sus).

Redacția „Buletinului” anunță permanența unei rubrici de prezentări ale recentelor apariții editoriale de specialitate. Autorii sunt invitați să expedieze pe adresa Institutului (pentru bibliotecă) lucrări de lingvistică, teorie, istorie și critică literară, etnografie și folclor.

Redacția: Mircea Ciubotaru, Gabriela Haja, Ofelia Ichim

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA TH. CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 700479 • TELEFON: 0040232267597
ISSN 1582-5019